

Norbert F. Čapek:

## ÚTVARY SPOLEČENSKÉ A JEDINEC.

Psychologové se dříve zabývali výlučně duševním životem jedince. Dnes je na obzoru nová věda, která se zabývá duchem a duší celých skupin.

Společenských skupin je možná tolik, jako je myslících jedinců — vždyť víme, že jedinec může patřit do celé řady skupin, i když s každou z nich jej spojují jiné zájmy, a v některé zůstává jen ze zvyku a z lenosti.

Nové skupiny se denně vytváří, některé pro začátečníky, jiné pro lidi pokročilé. Některé pro ty, kteří by se nejraději vrátili do středověku nebo až do dob barbarských, a některé pro ty, kteří by už dnes chtěli žít ve zlatém věku lidstva, ve společnosti, jaká snad bude vytvořena za tři tisíce let.

Jsou skupiny, které jedince znásilňují, a jsou jedinci, kteří znásilňují celou skupinu. Obvyčejně ten, kdo nejvíc znásilňuje, nejhlásitěji užívá či zneužívá slova „svoboda“ a tím obvyčejně myslí svobodu pro sebe.

Společenská skupina, ať politická, nebo církevní, neb jiná, může mít tak silný vliv na jedince, jako proud řeky na lodičku bez vesla. Proto není divu, že mnozí, i hodně vzdělaní myslitelé tvrdí, že společenské prostředí je to, které vždy a výlučně, nebo téměř výlučně vytváří povahu člověka a určuje jeho rozhodování.

Na někoho největší vliv má ta strana, která právě nejvíce křičí a nadává nebo nejvíc slibuje. A jedná-li se o církev, bývá to ta, která podle starého římského přísloví dává nejvíc „panem et circenses“, česky „chléb a podívanou“. Ve starověku to byly cirkusové hry a dnes to může být něco jiného. Nedá-li chléb, tak aspoň lacinou podívanou s lacinými sliby.

U jedinců, jejichž povahy bývají hněteny z největší části společenskou skupinou, můžeme rozlišit dva základní rozdíly. Jedni

jsou hnětení a utváření *nevědomě* nebo *podvědomě*, jejich poměr k té utvářející skupině je pasivní, trpný, bez kritického přemýšlení. — Ti druzí nechávají na sebe působit *vědomě*, s *vlastním soubla-*sem a rozmyslem, protože ideál a snahy té určité skupiny dobrovolně a s uvážením přijali.

Jak velká musí býti společenská skupina, aby mohla člověka úplně přeměnit? Není to podivné, že některého člověka nepřemění, kdyby na něj útočil celý svět, a třeba jeden jediný člověk muže ho úplně přeměnit?

Někdy to bývá slabá žena, která životní směr silného muže obrátila opačným směrem. Lásky je velký divotvorce, ale také hněv, závist, žárlivost a podobné. Také ze vzdoru a ze msty někdy člověk se proměnil v pravý opak toho, čím byl. — Někdy i něžná holubička proměnila se v krkavce. Tak může nezdravý poměr k jedinému jedinci přeměnit životní orientaci i u lidí jinak rozumných.

V jistém ohledu podobá se lidská povaha pestrému koberci. Je utkána z mnohých barev, a každá z nich patří k jiné společenské skupině. — Je to zajímavé pozorování a studium, jak některé lidské povahy jsou zlátány dohromady. Některá část je vzata ze zásad nejideálnějších a s ní je třeba spletena jinorodá část z hrubého materialismu. Nítě z hrubé pytloviny sprádaají se s vlákénky jemného hedvábí.

Ještě z jiných příčin bývá koberec lidské povahy různorodý. Někdo je utkán z nesterpně kvalitního materiálu, ale podle jedné šablony. — A jiný má v sobě dost svérázných a originálních podnětů, ale kvalita jednotlivých součástí je ubohá.

Ať to vezmeme s kterékoli strany, patří dnes k umění žít, aby člověk svůj poměr k okolí tvořil vědomě, aby všechny skupiny, se kterými se stýká, nebo které na něj jakkoli působí nebo útočí, poznával, je analysoval a rozvážně si řekl, jestli chce nebo nechce s tou neb onou jíti, a jestli chce z té či oné skupiny něco přijmouti nebo odmítnout.

Největší potíž je však v tom, že lidé nejen nerozumějí skupinám, jejich charakteru a jejich vlivům, ale že především nerozumějí sobě a neumějí sebe rozebrat, nejsou s to sobě samým říci: „moje povaha skládá se z těchto a těchto prvků a já podléhám těm a těm vlivům.“

Nejobyčejnějším zjevem je ten podivný paradox, že člověk bojuje proti některé společenské skupině, v jejímž duchu a smyslu

je celý uhněten, v jejímž duchu a smyslu všechno své jednání zařizuje.

Nejmarkantnější příklad máme v boji proti klerikalismu. Lidé s klerikálním smýšlením, s klerikální nesnášenlivostí a panovačností, s klerikální neomylností a dogmatičností bojují proti klerikalismu! Oni tu svoji klerikální duši jinak překřtili, jinak oblékli, s jinými bojovnými frásy do boje vyzbrojili, ale přes to zůstali kovanými klerikály.

Výši lidské kultury můžeme měřit podle toho, jak se cení lidská osobnost a svoboda sebeurčení. Máme dost názorný a přesvědčivý příklad, porovnáme-li vesnici s městem. Čím je vesnice zapadlejší a zaostalejší, tím větší otroctví ukládá jedinci. Jsou vesnice, viděl jsem to zvláště na Slovensku, kde by se špatně měl, kdo by něco jiného oblékl, než co je tam ustáleným zvykem. A v nejbližší obci už zase mají něco jiného. V některých vesnicích, kde žijí pohromadě evangelíci a katolíci je povinností těch a oněch podle svého náboženského vyznání se strojit. (Znám případ, že dívka v kroji bylo vytknuto, že má evangelické rukávy a katolický čepec).

Hájit původnost a celistvost kroje je krásná a oprávněná věc, když se při tom nikomu neukládá, že jej musí nosit. Avšak mnohem větší a svatější věcí je původnost a celistvost lidské osobnosti, kterou nemá právo znásilňovat a mrzačit žádný společenský útvar. Jestli se tak přece děje, je to zbytek barbarství a nejnižších úrovní lidského vývoje.

Je nutno si uvědomit, že o tyhle věci budou se ještě svádět u nás nejprudší boje. Jedni budou snižovat a stlačovat osobnost na nepatrné kolečko společenské mašinerie. Budou říkat, jak se už v různých částech Evropy říká, že jedinec je nic a společenská skupina v té či oné formě, že je vše. A ta skupina, že má právo podle libosti jedince formovat nebo znásilňovat nebo třeba i zničit.

Oni budou tvrdit, že stádo je vyšší a další vývoj, než jednotlivá ovce. Ovšem to mohou tvrdit jen ovčím, jen lidem stádovým a k tomu ještě s revolverem v ruce. Podle této nauky muselo by lidstvo „vyspět“ až k úrovni hmyzu, řekněme k mravencům, kteří by byli ideálním vrcholem a příkladem pro lidstvo.

Ještě jsme neslyšeli, že by lidé ve svých jasných chvílích v dějinách byli někdy oslavovali stádo, protože běželo za beranem — vždy to byli jen jedinci, kteří v dobách rozhodných se svým lepším přesvědčením postavili se proti celému světu.

Chloubou českých dějin, na příklad, nejsou hromadná procesí do Staré Boleslavi, na Svatou Horu nebo do Říma, chloubou našich dějin je takový Hus, který se svým lepším přesvědčením postavil se proti celému světu, proti jeho církevní a světské moci, proti papeži a císaři, aby obhájl suverenitu své osobnosti a svého svědomí.

Jsou celky, které musí o svou existenci stále zápasit, dokud svět nedosáhne aspoň z větší části jejich úrovně. Jsou někdy jako símě, zapadlé v pošlapané půdě. Ale sotva vláha nové svobody půdu změkčí a zkypří, znovu vyrůstají, znovu se k životu hlásí a znovu se šíří. Tak to bylo a je dosud s unitářstvím.

Jako je každý jedinec svět v malém, tak i svět je v jistém ohledu podobný jedinci. A podobna jedinci je každá společenská skupina. Má svého ducha, který ji ovládá, má své výkonné orgány s určitými funkcemi a svou historii zrození, dětství i dětských nemocí, mládí i stáří, omlazování se nebo předčasné stáří, různé choroby a jich všelijaké léčení a také mívají své odumírání. Některé skupiny jsou už jenom balsamované mrtvoly, jako egyptské mumie s mnohými obaly a s velkou parádou, s nádhernou rakví a v pěkném chrámečku. Opatrováním a ukazováním takových mumií se dosud mnoho lidí živí a je to hodně nákladné.

Ideálem českého člověka bude snaha, jak chránit největší možnou svobodu jednotlivce při nejpřímnějším bratrství a soucítění. Zpátečnický člověk se domnívá, že všichni musí stejně smýšlet, věřit a jednat, že musí být všichni tak řečeno na jedno dogmatické kopyto naražení, aby se mohli shodnout o tom, co mají společného a co by všem bylo ku prospěchu. To platí však jen u lidí nevzdělaných a sobeckých nebo panovačných.

V tom starém, nesvobodném a sobeckém stylu byl člověk příliš dlouho vychováván. — Proto je naše posice tak těžká, že chceme nového člověka a nový svět. Chceme člověka svobodného a svět bratrský. Avšak ta svoboda je podmíněna osvíceností a láskou k bližnímu. Čím budou lidé osvícenější, a jeden ke druhému laskavější, tím více se přiblíží říše Svobodného bratrství.

Aby se přiblížila, aby nebylo utištěných ani opuštěných, k tomu směřuje naše úsilí a naše práce. Proto jsme nuceni vždy znovu volat: „Kdos dobrý, pomoz, kdo podobně cítíš, spojuj se s námi a spolu připravuj ten nový život.“

A je to o tolik větší povinnosti i zásluhou jednoho každého, kdo se rozhodne spolupracovat, oč více si dovede uvědomit, co se děje

dnes za hranicemi naší republiky. Tu nebyl postaven ideál lidskosti, ideál pravdy a lásky, ale vidina jakési rasové čistoty. Kdyby někdo objevil a propagoval sebe větší a vzácnější pravdu, jeho kniha, řeč i osoba musí ustoupit před vidinou rasy.

My nechceme říci, že máme patent na nejkrásnější ideál češství, ale nikdo nám nemůže upříti, že o něm pracujeme a že k němu směřujeme. Jsou u nás skupiny, které pojí společné zájmy. Mohou to být materiální zájmy, chtějí vydělat peníze, nebo se chtějí zajistit pro případ nemoce nebo nezaměstnanosti. Není v tom nic špatného, když se lidé spojují, aby si čestným způsobem pomohli k většímu blahobytu.

I my udržujeme podniky, ze kterých očekáváme určité příjmy. Avšak smyslem veškerého našeho podnikání je získat prostředky, abychom udržovali kulturní podnik. Pro takovou věc agitovat je jistě čestné a zasluhuje podpory všech lidí dobré vůle.

Dříve se lidi dělili na stavy: šlechta, vojsko, sedláci, obchodníci, řemeslníci a ostatní poddaný lid. — Dnes se dělí buď na politické strany, nebo na kapitalisty a proletáře. V ideální společnosti budou se lidé třídit na šlechetné a darebáky. S ještě pokročilejšího stanoviska budou se asi dělit jen na zdravé a nemocné. Ti duševně i tělesně zdraví budou také šlechetní, a ty ostatní bude třeba léčit. Jakými prostředky se budou léčit, o tom rozhodnou ti nejlepší a nejzkušenější. *Výchova*, nanejdůležitější zdokonalená a všemi sugestivními vlivy a prostředky opatřená, bude na prvním místě. *Práce*, půst, sport, studené zábaly, zevní i vnitřní koupele, hudba, barvy, příroda, disciplína, odměny a také odnětí věcí příjemných, po případě i odnětí určitých svobod atd. — to jsou prostředky, které už dnes známe jako účinné, ale je jisté, že postupem času budou objeveny prostředky další a účinnější.

Jednou z nejpálčivějších otázek dnešní doby je ta, co mají všichni lidé míti společného a co má zůstat soukromým majetkem. Toho dříve nebylo. Kdysi bojovalo se jen o to, kdo má poroučet a kdo poslouchat, a potom, když si mnozí to poroučení nenechali líbit a nechtěli už, aby se o nich rozhodovalo bez nich, nastala dnešní doba, která se především stará o to, upravit poměr mezi těmi, kteří práci dávají a kteří ji přijímají.

Dnes je však příliš mnoho těch, kteří by práci chtěli přijmout, ale není, kdo by jim ji dal — a tak se přichází k problému výrobních prostředků. Mají-li se výrobní prostředky, stroje atd.

obmezovat, a tím obmezovat i hospodářskou svobodu jejich držitelů, nebo mají-li se státi společným majetkem pracujících.

Dnes má celý národ společnou vládu, společné silnice, společné ulice, společný vzduch a slunce a jiné věci. Běží tedy o to, kam až mají jíti práva těch či oněch skupin, práva na majetek. Tak vyrůstají před námi nové problémy, a podle nich tvoří se a přeskupují společenské celky, a jedinec ocitá se v nebezpečí, že bude zapomenut nebo utlačen. Je na nás, abychom se uměli čím dál jasněji uprostřed těch mnohotvárných skupin orientovat a dále, aby každý uměl sám sebe uvnitř rozebrat, a sám sobě povědět, co je v něm s jeho svolením, a co bez svolení. Jestli neodsuzujeme některou společenskou skupinu zevně, která v našem smýšlení a jednání má rozhodující vliv — a jestli jinou skupinu třeba uznáváme zevně, slovy a třeba i matrikovým příslušenstvím, ale uvnitř, ve svém smýšlení, ve svém postoji k životu, ve svém celém jednání jsme ovládáni duchem skupin, které odsuzujeme.

Uvnitř v nitru člověka vyhrávají ty různé armády kolem své boje, uvnitř nás také prohrávají.

My jsme si hned při zakládání Svobodného bratrství vytkli za ideál vědomě tvůrčí život. To znamená, znát sebe a znát vlivy, kterým podléháme. Znat celé to tkanivo svého charakteru, co je dědičné, co návykové, co z dětství, co z mody, co z veřejného mínění, co z knih nebo rozmluv. Co lze připočítati povolání nebo postavení, vzdělání nebo neznalosti určitých fakt.

Tohle poznávat, na tom pracovat, to je vlastně úkol celoživotní. To je umění žít, abych věděl, co jsem, proč takovým jsem, chci-li takovým býti, a co bych mohl konat jiného a lepšího.

Takový buď tedy ideál každého z nás, abychom na svém srdci nosili blaho celého národa. A v tom národě i ve svém srdci, abychom ponechali dost místa a sympatií ku svobodnému sebevyjádření každého jedince, a tak abychom se přibližovali k ideálu českého člověka, k ideálu člověka svobodného v národě bratrském.

---

Kdysi nejzaostalejší Španělsko daleko nás předstihlo moderní úpravou poměru státu a církve. Ani stát, ani jiná veřejnoprávní korporace nesmí hmotně církev podporovati. Nad to velké majetky církevní byly zabaveny . . .

## ČESKOSLOV. LITERATURA TOLERANČNÍ.

Pod tímto titulem vydal ČIN, tiskové a nakladatelské družstvo čsl. legionářů významnou a záslužnou publikaci Jana B. Čapka ve dvou svazcích, která zasluhuje vřelého doporučení všem, kteří o tento obor mají zájem. — Pro české unitáře je kniha jedním z dokladů, že unitářské myšlení v českých dějinách a v české literatuře zvláště, (u českých Deistů, Arianů a jiných), bude jednou velmi vděčným polem pro toho, kdo podobně jako Čapek věnoval se prostudování evangelické toleranční literatury, věnuje se prozkoumání všeho, co nějak souvisí s unitářským způsobem myšlení a života v českých zemích.

Dr. Jan B. Čapek má nejen vědeckou a literární kvalifikaci při veliké pílí a sečtělosti, ale u porovnání s jinými evangelickými autory projevuje nestrannost, na jakou v těchto kruzích nebýváme zvyklí. A pokud bychom přece nějaké námitky měli proti některým místům ve vztahu k Deistům a Ariánům, připomínáme si první větu, s kterou Čapek své dílo začíná a která zní: „Podávat vývoj literatury v rámci konfesijním není úkol závidění hodný, neboť ve vývoji literatury moderní se křížuje příliš mnoho vlivů, takže speciální hledisko zde přináší nemalá nebezpečí.“

Nelíbí se nám, na příklad, stranické užívání slova „sektáři“ pro směry od dnešního oficielního evangelictví odlišné. Buď jsou všechny protestantské směry sektářské, a katoličtí dějepisci byli by v právu, že je tak nazývají, anebo není žádný sektářský a pak nemá pravdu ani J. B. Čapek. Měl tedy vymezit, co je sektářské a co nesektářské a proč.

Proto velmi správná je věta (str. 120): „Úhrnného názvu *blouznivci* mohli užívat starší kronikáři jako Helfert, jimž, jak sami zdůrazňovali, vše mimo katolickou dogmatiku bylo pochybeným. Stejně ovšem se soudilo nejednou se strany evangelické.“

Zdá se, že i J. B. Čapek tomuto duchu tu a tam podlehl, když popisuje „hnutí scestná a úchylná“, jež se odvrátila od „biblického křesťanství“, kterým autor asi rozumí evangelickou dogmatiku. Bible však připouští mnoho různých a odchýlných věrouk, proto se všichni „bibličtí sektáři“ na bibli odvolávají. Tak mnohé hnutí „scestné a úchylné“ vzniklo jen odvoláváním se na bibli, jako upalování čarodějnic a pod. se strany církve, která se považovala za povznesenou nad všeliké sektářství.

Velmi správné je, že „shrnovat všechna radikální lidová hnutí v době toleranční pod titul *blouznivci* jest velmi problematické.“ J. B. Čapek souhlasí s názorem, „který všechny sektáře dělí aspoň na dvě samostatná a příkře odlišná křídla: Na racionalistické a na mystické. Jsou to křídla (píše dále Čapek), tak vzdálená, že evangelická církev stojí mezi nimi uprostřed: Blouznivcům byla příliš střízlivá, rozumářům příliš pověrečná. Rozdíl obou hnutí sektářských se také jeví v jejich stanovisku k Bibli: Blouznivci se opájejí doslovným chápáním různých proroctví, obrazů a zázraků, vypočítávají podle prorockých předpovědí dny a roky světových katastrof, rozumáři prohlašují Písmo klidně za *dílo lidské*.“

Divné je však tvrzení, že také onen náboženský racionalism byl posílen nedostatkem kazatelů a církevního vedení. To by i racionalism profesora Husovy fakulty, Linharta a jiných byl posilován nedostatkem kazatelů a církevního vedení. A co říci o Masarykovi? Dnes by přece bylo možno takovýto nedostatek odstranit, když o dotace a kongruu kněží pečuje stát.

Skvostná je věta: „Ti myslivější byli určitější, buď praví nebo leví — ti omezenější se dovedli zaněcovat myšlenkami zcela protičudnými“ — jako dnes!

Přes to že J. B. Čapek i Deisty zahrnuje mezi sektáře, vydává jim místy velmi krásné svědectví. Píše, že „bylo u nich skutečné úsilí myšlenkové“. A dále uvádí: „blouznivému duchu se dlouho protivili Deisté, kteří vyrůstali z jiného duchovního základu. Byli to úporní bratrští písmáci, kteří z rozporů v bibli nalezených vyvodili radikální názory, zůstávající při tom pevní proti ateismu a mravnímu anarchismu.“

Dále píše o Deistech „ideemi deistickými jest naplněn též Otčenáš, zapsaný v zachovaném sborníku; v něm promlouvá jejich hloubalství, které doplňuje posavadní biblický text, i politické smýšlení, zahrocené proti (tehdejšímu) vrchnostem. Deisté směřovali ku strohému, rozumovému monotheismu, přesněji monodeismu. Vedle modernějších vlivů jakoby tu zaznívaly ohlasy socinianismu.“

Pod čarou upozorňuje autor na vřelou apologii Deistů, kterou uveřejnil v poslední době Arnošt Kraus: (v revui Bratislava VI., 1932): „... rozumovou bytostí, tím, co věří a tím, co nevěří, svobodnou myslí, mravoukou, praxí se naši rolníci jeví pravými a plnoplatnými Deisty, že lepších nebylo, že jsme měli roku 1783 v Čechách skutečné selské deiství a že můžeme na ně býti hrdí,

stokrát větším právem, než mnozí za našich dnů na psavého F. J. Vaváka. Jak hluboko stojí tento odchovanec protireformace za mužem, jakým byl Matěj Provazník (vůdce Deistů)“.

Pokud se týká unitářských zásad českých Deistů podle výzkumů Čapkových, hodně se lišili od evangelictví tehdejšího i dnešního. Peklo bylo jim zlé svědomí, vzkříšení vykládali alegoricky a demokraticky a velmi zdůrazňovali zásadu svobody svědomí. Jeví se u nich vzdálené ohlasy bogumilské a národní odpor proti Římu a všem utiskovatelům; ostře polemizují proti katolictví, ale také proti všem, kdož věří v Trojici; a vůbec užívají rozumu a kritiky i tam, kde jiní náboženští lidé považují užívání rozumu za hřích.

Čapek uvádí také příklad „kompromisního smýšlení, které sympatisovalo s Deisty, aniž se mohlo při tom odtrhnouti od církevní tradice“ — takových příkladů by se asi našlo dnes ještě víc. — K dílu J. B. Čapka se ještě vrátíme. rt.

## MARY PICKFORDOVÁ O NÁBOŽENSTVÍ.

Kdykoli vystoupím před obecenstvo neb před filmový aparát, vždy důkladně zkontroluji své myšlení, svůj duševní postoj, své pohnutky a snažím se, aby projev mého myšlení byl ten nejlepší, jakého jsem schopna. Učíme se, i když pomalu, v našem povolání na jevišti nebo v atelieru, že ani nejdovednější technika a rutinovanost nemohou zakrýti myšlení, které by se neshodovalo s projevem.

A také o náboženství smýšlím, že jest cestou života, která je podmíněna způsobem myšlení. Ono pro mne znamená, býti tím nejlepším, dělati to nejlepší a vyhledávati to nejlepší v druhém člověku. To vyžaduje ukázněnost a ustavičné úsilí, ale je to nejšťastnější způsob, jak procházeti spleť života. Poznala jsem na základě mnohých zkušeností, že vyšší zákon, než můj vlastní řídí všechny věci, že láska proudí námi všemi, oživuje nás a vše, co konáme, jen když mu upravíme cestu.

Dnešní svět dostává velmi trpká naučení. Chamtivost, sobectví a nelaskavost přinášely vždy bídu a neštěstí. Je možno obejít zákony lidské, ale duchovní zákony se obejít nedají.

Každý, koho znám, ví nějaký prostředek na řešení dnešní krise, avšak mnohé z nich podobají se radě, znovu nabarvit pumpu, aby se voda zlepšila. Jak možno vůbec něco napravit, domácí nebo me-

zinárodní problémy, aniž bychom se vrátili až k příčinám — to je k našemu duševnímu postoji a k našim pohnutkám? A dovolte pokorně se otázat: Zdali není náboženství oním praktickým a účinným způsobem, jak vyčistit náš duševní dům a udržovati jej pěkný a spořádaný?!

Otevřeně řečeno, nevidím, jak bychom se mohli dostat kupředu s našimi osobními, národními a mezinárodními těžkostmi, dokud si neuvědomíme, že každý z nás je určitou částí vesmírného celku a že, jakožto část vesmírného celku, každý z nás má také žítí pro toho druhého. To ovšem znamená prostě dávat, na místo jen na sebe myslet. Víím, že to zní jako utopie, že to snad není praktické, avšak my jsme už zkusili všechny jiné způsoby s neúspěchem, a já jsem čím dál více přesvědčena, že za oním prostě znějícím návodem „miluj Boha“ a „miluj bližního“ jsou ohromné zákony s dalekosáhlým účinkem, které budou na nás nejvýš blahodárně působit, jakmile se jim pokorně a rozumně podřídíme.

Starý rád pomínul. Už nemůžeme déle spoléhat na staré podpory. Shroutily se a my jsme pod jejich sutinami. Svět sahá po něčem, co by mělo více než jen hmotné účinky. Chce náboženství, potřebuje náboženství, avšak více než vše jiné věřím, že potřebuje náboženství nově vyjádřit, totiž, zbavit je přežilých dogmat a forem, a vyzdvihnouti je v plné kráse, aby se stalo tak prostinké a užitečné jako dýchání.

## JEŽÍŠOVI VSTUP DO NĚMECKA ZAKÁZÁN.

V Německu byl vydán nový zákon o „právních poměrech duchovních a církevních úředníků“, který platí především pro evangelickou církev. Druhý paragraf tohoto zákona stanoví „kdo je narijského původu — nesmí býti povolán za duchovního a úředníka všeobecné církevní správy“. Paragraf ten je především namířen proti osobám původu židovského. Kdo v sobě má židovskou krev, ten nesmí zastávati úřad duchovního, nesmí být kazatelem a nemá vůbec žádnou možnost a žádné právo na vinici Páně pracovat. Tím je tedy řečeno, že by ani Ježíš, ani žádný z jeho apoštolů, ani Petr ani Pavel, nemohli v Německu kázat a úřad duchovního zastávat. Tam dospěla církev v proslulé „zemi reformace“. Protestantism v Německu znamená na prvním místě protest proti původu Ježíše a jeho apoštolů.

## OLIVER LODGE O PROSTOROVÉM ÉTERU.

Poslední dílo velikého anglického fysika Lodge představuje vyvrcholení jeho celoživotních studií o prostorovém éteru a je zároveň filosofií, která se dotýká nejtěžších problémů a otázek lidského myšlení, totiž možnosti působení ducha na hmotu a naopak. Nás zajímá hlavně ona stránka jeho badání, která zasahuje do oblasti náboženské.

Podle Lodge neexistoval by žádný „prázdný prostor“, ale každé jen myslitelné místočko v celém vesmíru bylo by nabitó tvůrčími možnostmi života a všech jeho projevů. Lodge se ve své poslední knize: *My Philosophy: Representing My Views on the Many Functions of the Ether of Space* vypořádává s Einsteinem a se všemi vědci, kteří o éteru mohli něco povědět a dokládá na konec, a to je to nejzvláštnější v jeho tvrzení, že éter je mostem mezi oblastmi hmoty a ducha.

Lodge má také za to, že duch nebo život nepředává energii hmotě, ale že spíše řídí energii už stávající. Lodge je přesvědčen, že v éteru se nacházejí určité životní jednotky v podobě chvění tvarů, které mají zvláštní úkoly a tvoří také fysický mechanism, kterým život a duch působí a řídí hmotné částičky.

Názory Lodge upomínají nejen na indickou nauku o „akaši“, ale také na názory evropských badatelů starších i novějších. O Newtonovi víme, že ztotožňoval prostor se samým Bohem. Všudepřítomnost je podle Newtona fysická a duchovní současně, neboť Bůh „je všude přítomný nejen svým působením, ale skutečně a celou podstatou. V Něm jsou obsaženy všechny věci a v Něm se pohybují . . . Bůh však není ovlivňován pohybem těles a také tělesa nenacházejí odpor v přítomnosti Boha.“

To připomíná na výrok Pavlův v Novém zákoně, že Bohem živi jsme, hýbeme se a trváme.

V novější době (1930) profesor Boodin popisuje vesmír jako živý celek, a zdůrazňuje duchovní význam prostoru, a známý filosof Henry More z Cambridžské university píše s velkou určitostí o prostoru jako o duchovním předmětu.

„Jasně jsem ukázal“, píše More, „že nekonečné rozpětí, jež obyčejně považujeme za pouhý prostor, je v pravdě určitou substancí, která je však nehmotná a toliko duch.“

Tyto názory, ačkoliv nejsou totožné s Lodgeovými, podepírají jeho poznání, že prostor má duchovní význam. Mezi jeho a jejich

názorem je ten hlavní rozdíl, že oni považují prostor za jednotnou duchovní bytost, kdežto u Lodge je jistý dualism v tom smyslu, že éter je fysickým projevem ducha a není s ním totožný.

Podle Lodge éter poskytuje možnost trvalého zosobnění ducha, kdežto pouze hmotné vtělení je dočasné. A nad to hmotné organismy mívají éterické obdoby, které Lodge ztotožňuje s duší. „Nacházíme,“ praví, „že kromě těla, které známe, spoluexistuje jeho éterický dvojník, který fysické tělo přetrvává.“

Poslední část knihy je věnována otázce přetrvání smrti a Oliver Lodge představuje se nám jako neohrožený pionýr názoru, že naši mrtví dále žijí v duchovních čili éterických tělech, že vesmírový prostor je jejich domovem, že se navzájem poznávají, že ve výjimečných případech se mohou i projevit a že je o tom mnoho dobře ověřených svědectví.

Ať jakkoli hledíme na filosofii Lodgeho, tolik musíme připustit, že Oliver Lodge je veliký vědátor a učinil velké objevy v oboru přírodních věd, kde přesné a kritické myšlení je předpokladem, dále, že jeho badání zakládá se na padesátiletých výzkumech, a že jeho názory jsou nejméně tak dobře podepřené jako kterékoli jiné. Proto, máme-li volit mezi pesimistickým názorem, že celý vesmír odumírá a jednou zanikne, a názorem Lodgeho, že prostor je oživen a stále zevnitř, totiž z ducha se obnovuje, že éter je pravým domovem ducha — myslím, že není těžko se rozhodnout. Kdo chce vidět černě, ať si nosí černé brýle, lepší je však brýle odložit a jít na hory, odkud je vidět krásnější východ slunce. k.

## JEŽÍŠŮV NÁZOR NA LIDSKOU PŘIROZENOST.

Studujeme-li pozorně evangelium a zvláště Ježíšovo kázání na hoře, docházíme k přesvědčení, že Ježíš učil pravý opak toho, čemu církve běžně učí. Učil, že každý člověk je božím dítkem. Může býti nevědomý, nebo spurný jako ten ztracený syn, ale vždy je pro něho cesta otevřena, aby přišel sám k sobě a domáhal se všeho, co patří k jeho nejvlastnější podstatě jeho osobnosti a opět zaujmul své místo jako jeden z rodiny svého Otce. Žádné hranice nejsou stanoveny pro duchovní možnosti těch, kteří se rozhodli jako boží dítky. Celé učení a snažení Ježíše zdá se vrcholiti ve snaze, přesvědčiti lidi o tomto synovství, o jejich božské přirozenosti, o jejich nevýslovných možnostech.

## KRISE A CHARAKTER.

Řešíme krizi diskusemi, statistikou, daněmi, předpisy, restrinkcemi atd., ale to nejdůležitější — charakter zůstává stranou. Podle toho je i úspěch. Dnešní krise je překypěním nesvědomitého konání. Tato zjištěná pravda všelijak se omlouvá, ale neřeší. Jen se nad tím zamysleme, jak mnoho mravnosti je v tom, čemu se u nás říká „politický klíč“. A jak by to asi vypadalo, kdyby to byl klíč schopnosti a charakteru.

Ale my vůbec neceníme člověka podle toho, co jej nejvíc činí cenným. Více než charakter platí titul, peněženka a papírové vysvědčení. Je-li někdo inženýrem, lékařem, profesorem, dělníkem, živnostníkem, úředníkem, je to jeho odborná kvalifikace, která nemá být důvodem k rozlišování společnosti. Inženýr dovede vypracovat plán, ale neumí otesati kámen jako dělník. Lékař rozumí nemocem, ale nerozumí zboží jako obchodník. Hvězdář vypočítává oběh hvězd, ale nedovede obdělávat pole jako rolník. Všech je potřeba k životu a v jistém ohledu jsou si rovni. Jejich cena pro řešení společenských krisí může býti jen v jejich charakteru.

Z vlastností charakteru zvláště potřebná je svědomitost. Je nesvědomitě, jestli pracovní hodnota neodpovídá ani desetině platu, který někdo pobírá.

A dále potřebujeme více lásky, k lidem, k práci, k vyhledávání všeobecného dobra. Oč bychom byli dále, kdyby za cenu kostelů a ceremonií bylo více lásky.

Náš život je také příliš otráven lživostí. Pravda je na výměnku a přece jsme národ Husův.

Pravdu a lásku, svědomitost a poctivost, pěstění krásných a velkých charakterů, to by se mělo státi náboženstvím českého člověka a v tom duchu kéž Svobodné bratrství roste a zkvétá.

*Tomek.*

\*

Milionář Reginald Vanderbilt zemřel jako chudák a nezbylo po něm ani tolik, aby se uhradily pohřební výlohy . . .

\*

V odborných kruzích panuje názor, že ze 100 manželství je 90 nešťastných, 8 lhotejných a pouze 2 šťastná . . .

## MISIONÁŘSKÁ PRÁCE CEST A CÍLŮ.

Vítáme rádi každého, kdo se přijde podívat na náš dům a ústředí. Ale některé hosty máme zvláště rádi. Nedávno přišel muž z venkova se svou ženou. Prostí venkované. »Přišel jsem se bratři podívat na náš dům, tady se ženou,« povídá. »Čteme Cesty a cíle a tolik nám dávají posily. Stali jsme se unitáři jen podle toho, co jsme se naučili z Cest a cílů. Je to od nás daleko do Prahy. Nemáme ani takové prostředky, abychom mohli často přijeti. Ale myslíme na Vás každé úterý a v neděli, jak se scházíte a tu si vezmem Cesty a cíle jako bychom měli bibli a čteme je a jsme tak v duchu s Vámi. Dnes jsme museli do Prahy. Jedeme na pohřeb příbuzným a tak máme dvě hodiny volno a tedy se jdeme podívat na Vás a na dům«. Byla to tak milá návštěva. Tolik byli potěšeni, že viděli to, co z dálky také pomáhali budovat a co pomáhají nyní platit. A musíme děkovati Cestám a cílům, že tak dobré členy objevily.

## PŘED A ZA HROBEM.

Jak umíral 88 letý venkovan Girolamo Piarra: Známým řekl, že ho Bůh volá, se všemi se rozloučil, žádal, aby mu odpustili, pak-li komu ublížil a neoplakávali jeho smrti. Večer ještě naposledy pozoroval západ slunce, potom se zavřel ve své komůrce a ve snu zemřel přirozenou smrtí. Na jeho tváři rozhostil se mír. Událost je zaručená, jakož i následující.

V Pešti sedlák Emerich Nagy pochoval ženu a po pohřbu seděl se smutečními hosty, když najednou se chytne za hlavu a vzkřikne: »Barbora mne volá!« Běžel ke hrobu, za ním ostatní, hrob vykopán, rakev otevřena a v ní ze smrtelného spánku ležela k životu probuzená žena.

A do třetice: Za války konala se v Londýně intimní schůze za přítomnosti slavného Oliver Lodge a jiných, ve které se ústy jisté ženy přihlásil domnělý duch vojáka, který byl ve Francii zabit. Měl to být syn jednoho z přítomných. Udal i podrobnosti a dodatečným šetřením bylo vše potvrzeno.

## RŮZNÉ ZAJÍMAVOSTI.

První datum, které je zapsáno v historii a je vědecky ověřeno, je 19. červenec roku 4.241 př. Kr. Datum bylo zaznamenáno v Egyptě — a tento den znamenal pro Egyptany Nový rok.

Bylo zjištěno, že tělesná délka není u člověka po celou denní dobu stejná. Do večera člověk ztratí 1 až 2 cm. Největší, dnes známý člověk byl Fin, který měřil 2'83 m. Nejmenší Synajec Agy Bé, který se dožil šedesáti let a měřil 68 cm.

Lékařským badáním bylo zjištěno, že nevhodným povoláním vznikají žaludeční choroby, které nebylo možno vyléčit, dokud pacient nezměnil povolání. Mnohdy jsou i rodinné nesváry příčinou žaludečních chorob.

Zdá se, že už nikdy lidé více nenaříkali než dnes, ale není to pravda. V roce 1857 jeden světový žurnál napsal: »Je to nejčernější doba v dějinách.« A před tím v roce 1808 americký prezident Jefferson konstatoval: »Časy, v nichž žijeme, jsou časy nesnází, jakých dosud nikdy nebylo a snad již nikdy nebude«. — Doufejme tedy, že dnešní doba mohla by býti ještě horší, ale že je lepší místo naříkání dodat si odvahu a jít na to s humorem.

## CO NOVÉHO VE SVOBODNÉM BRATRSTVÍ?

Jsmé v plné práci. S novým elánem jsme se pustili do orání další brázdy, kterou chceme vyorat v tomto období. Nedělní pravidelné přednášky začaly v září a jsou dobře navštíveny. Pro úterní shromáždění nám pomalu nestačí velký náš sál. Přichází i plno těch, kteří mezi nás chodili před deseti lety, ale odešli a hledali jinde duchovní domov. Když všeho zkusili, přicházejí k nám a říkají: »Všeho jsme zkusili a toho nejlepšího se chceme přidržet.« Poznávají, že u nás je jejich domov duchovní a my je srdečně vítáme.

Až dosud jsme těžce nesli, že nemůžeme stačit na všechnu práci, které je plno na duchovním poli. Dnes je naše starost menší, neboť jsme si zorganizovali řadu pionýrů v unitářském pracovním sboru, kteří nabízejí své ruce k spolupráci. Sbor unitářských pracovníků vede br. Rubeš. Vydali si svým nákladem pěknou informační brožúrku o zásadách a činnosti Svobodného bratrství, určili, že do vánoc musí o naší činnosti vědět v Praze každý, pro koho naše poselství má význam. Unitářské ženy, pod vedením sestry Čapkové organisují sociální odbor, který by účinně mohl zasahovati i do kruhů mimounitářských a mírniti bolest těch nejpostiženějších.

V našich mimopražských skupinách je rovněž živo. V Kladně se našli bratři a sestry, kteří po celé léto sami si vedli shromáždění a nyní pravidelně každou středu máme v Kladně nejlépe navštěvované přednášky a kursy.

V Nymburce jsme učinili rovněž pokrok. Začali jsme v malém sále, před prázdninami jsme se stěhovali do většího a když ani ten nestačil, bylo nutno najít sál nový. O naše přednášky se jeví velký zájem i v okolí Nymburka. Mnozí dojíždějí na přednášky až z Boleslavi a z Poděbrad.

Do nového období práce vstupujeme zároveň s novou knihou br. Čapka. Je to páte a zcela přepracované vydání Typologie, které zasluhuje povšimnutí. Je to nejdůkladnější dílo v českém jazyku, v tomto oboru. První sešit je již vytištěn, další budou následovati v 14 denním období.

## ZASLÁNO.

*Zpravodajství denního tisku*, jakkoli je ve většině případů neobyčejně pohotové, pokulhává mnohdy značně pozadu za současným dějem. Na př. heslo »technokracie« ozývalo se u nás z jara. (Před půl rokem). Ba dříve, zatím co jeden pražský, jistě velmi seriosní denník o ní pověděl svým čtenářům teprve v polovině září. Jeho zpráva byla sice velmi ostrou a přísnou kritikou nového směru, nepověděla však svým čtenářům docela nic věcného o problému, jím snad dosud neznámém(?). Je jistě předností našeho hnutí, že býváme vždy mezi prvními zpravodaji o nových směrech, které ovšem přijímáme vždy opatrně a kriticky.

Bylo by záhodno, aby i naši čtenáři si všimli této vlastnosti a upozornili na ni své okolí.

J. S. K.

## NEÚMYSLNÝ HUMOR.

*Děti v židovské čtvrti v Roudnici si brály s katolickými, které je odháněly se slovy: »My si s Vámi nehrajeme, vy jste ukřižovaly Pána Ježíše.« »Čestný slovo ne«, brání se malý Icík, »to byly asi Khonorvic od vedle z domu«.*

M. K.

## NA VARHANY V SÍNI CHARLOTTY MASARYKOVÉ DÁLE PŘISPĚLI:

Na uctění památky pí. Marie Šikové Kč 100.—, s. Dymáčková na uctění památky br. Lamberta Dymáčka Kč 200.—, ses. Kaislerová v upomínku na syna Františka Kaislera Kč 500.—, pí. Kalinová na uctění památky pí. Nosálové Kč 100.—, ses. M. Pollaková na uctění svého otce Josefa Pollaka Kč 100.—, s. Slavíková při úvodu dítěte Kč 150.—, s. Boučková při úvodu dítěte Kč 300.—, br. Votruba při úvodu dítěte Kč 500.—, br. Mach při úvodu dítěte Kč 500.—, p. Černý Kč 20.—, s. B. Mrklovská Kč 10.—, br. Hochman Kč 100.—, s. E. Hlaváčková Kč 100.—, br. dr. V. Polívka Kč 500.—, nejmenovaná Kč 50.—, s. M. Kosinová Kč 500.— s. M. Černá Kč 50.—, s. Lejhancová Kč 20.—, p. Holomoucký z Nymburka Kč 11.—, žák N. Š. N. Svoboda Kč 10.—, s. B. Žemličková, Kč 84.—, br. J. Hampl Kč 20.—, ses. A. Štulíková Kč 20.—, s. A. Makovská Kč 50.—, br. K. Veselý Kč 50.—, nejmenovaná Kč 100.—, br. K. Myslík Kč 50.—, s. A. Koliňová Kč 70.—, br. V. Šebek Kč 50.—, p. Grulich Kč 50.—, p. J. Wintř KČ 20.—, nejmenovaný Kč 50.—, s. Kalčíková Kč 10.—, manž. Ledeckých Kč 20.—, pí. M. Lutovská Kč 20.—, s. Grulichová Kč 10.—, s. K. Červenková Kč 150.—, s. M. Slaníčková Kč 100.—, z pokladničky Kč 568.20, z Kladna od jednotlivých členů Kč 620.—, Kladno ze společných akcí Kč 800.—.

Všem dárcům srdečný dík! Další pomoc nanejvýš vítaná, zvláště od těch, kteří chtějí uctít nějakou rodinou událost neb památku milé osoby, aby jim tóny varhan připomínaly lásku a radost, vážné události aneb chvíle potěšení. N.F.Č.

## LITERATURA.

V nakladatelství ČINU vyšly: *Chlup-Uher-Velemínský: O novou školu* (stránek 56). Kniha vyslovuje pěkné a zajímavé myšlenky i když se všim nesouhlasíme. Chlup praví, že škola má sloužit pokroku a tradici. Myslíme, že škola má na prvním místě sloužit člověku k vytváření se osobností schopných se probít životem a při tom si nezadat. — Uher zdůrazňuje nutnost pevného filosofického základu, ale protože těch směrů filosofických je víc než jeden, museli bychom čekat, až někdo dokáže, který je nejpravější. Proto souhlasíme, že jedná se především o kulturu osobnosti. — Velemínský končí přáním, »aby v konečném řešení profesori nebyli zbavováni dosavadního počtu míst«. V zájmu rodičů by však bylo, aby byli zbaveni míst všichni profesori, kteří nemají lásku k dětem, jsou nelidští a pro formulkové vědění zanedbávají výchovu osobnosti, a místo nich aby bylo dosazeno více těch lidských profesorů, neboť nová škola vyžaduje na prvním místě nových lidí.

*Emanuel Rádl: Dnešní stav filosofie a psychologie* a od téhož autora: *O ženském hnutí*. Z Rádlovy knihy uvádíme krásnou větu »kdo nedovede mít rád ženu a děti, jak může mít rád občany? Kdo nedovede řídit rodinu, jak může řídit stát? Jaké opravdové city lásky a starosti může vyličit romanopisec, který žije jenom po kavárnách a barech?«.

*Kozák-Drátvorá-Fischer: Filosofie a školy*. Jsou to veskrz dobré knihy a krásné myšlenky, které zaslouží povšimnutí.

Pěkná je připomínka Kozáková, že universita vysoko začíná a nízko končí. Po reformě volá nejen obecná a střední škola, ale především také universita